

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

[Sabbata sanctifices.]

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

Preceptum Tertium

Peccant ergo illi qui in ecclesia aliud faciunt scilicet garrulando et cachinnando. Contra quos dicitur de emunitate ecclesie li. vi. ca. decet domum dei. Ubi sic dicitur. Ad ecclesias humilis sit et deuotus ingressus. Sit in eis quieta conuersatio: deo grata: insipientibus placita. Sequitur. Nullus in locis eiusdem seditionem excitet: conclamationem moueat: impetive committat. Lesent in illis vniuersitatū et societatum quarūlibet consilia et publica parlamenta: cessent vana et multo fortius feda et prophana colloquia: cessent confabulationes quelibet. Sint postremo quecumque alia que diuinum turbare possint officium: aut oculos diuine maiestatis offenderent ab ipsis prius extranea. Ne ubi est peccatorum venia postulanda: ibi peccandi deus occasio. hec ibi. Legitur in speculo. li. viij. c. cxvij. q. fuit quidam subdiaconus in ciuitate toletina. Qui dum in die quadam solenni archiepiscopi celebranti assisteret: vidit in fenestra demonem sedentem et scribentem ibidem verba que due mulierculas in secretis suarum tragediarum per impudicias euomebant. Sed cum multiloquium locus angustus non caperet apprehensam cum dentibus et unguibus pelliculam pestiferam scriba detrahere cepit ut dilataret. Dumque fortiter traheret casu impexit caput ad murum cartula de dentibus elapsa. Et tunc suscitauit fragorem: ut diaconus existimaret ecclesiam funditus coruisse. Quo viso diaconus risit: et circumstantes mirari ceperunt cur rideret. Finita missa visionem eis exposuit. Ideo dicit Augustinus. In oratorio nemo aliquid agat nisi ad quod factum est et vni nomen accepit. Quod nobis omnibus prestare dignetur ille qui cum patre et spiritu sancto viuit et regnat in secula benedictus. Amen.

Tertium quod debet fieri in sabbatis est legis et prophetarum auditio. Nam populus christianus non minus debet se retrahere ab auditione legis et prophetarum in sabbatis et dominicis diebus quam populus iudaicus: sed populus iudaicus deuote audiuit in sabbatis voces prophetarum. sicut dicitur Actuum. xij. Viri fratres audite principes vestri ignorantes Iesum et voces prophetarum que per omne sabbatum leguntur iudicantes impleue-

runt. Ideo dicitur de consuetudine. dist. j. c. Qui in die solenni pretermissio ecclesie conuentu ad spectacula vadit excōicetur. Ideo dicitur. c. sequenti Episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam et audire verbum dei siue gentilem siue hereticum siue iudeum vsque ad missam cathecuminoꝝ. Dicit Archidiaconus super verbo cathecuminoꝝ. q. hec missa durat vsque ad offerentiam. Et dicitur missa quia p̄ces n̄ras ferat ad deum. Sed missa proprie dicitur in tempore sacrificij: quando cathecumini foras mittuntur: quando leuita clamat. Si quis remanserit cathecuminus: exeat foras. Hec archidiaconus. Sufficit enim quod tam gentilis quam iudeus possunt interesse quoniam predicatur verbum dei. unde dicitur de consuetudine. dist. j. c. De his fideles qui conueniunt in solennitatibus sacris ad ecclesiam et scripturas apostolorum et euangelistarum audiant. Ibidem ca. Sacerdote verbum dei in ecclesia faciente qui egressus fuerit de auditorio excōicetur. Si Christus legit in sabbatis synagogas intrasse. ut patet Luca. iij. vbi dicitur quod intrauit secundum consuetudinem suam in die sabbati synagogam: et surrexit legere: et traditus est ei liber Esaias. Rō huius est: quod. s. in sabbatis debemus audire sacra scriptura: quia alijs diebus sunt seculares occupati in laboribus corporalibus: et sic non possunt intendere verbo. Sed in sabbatis id est dominicis diebus nemo est occupatus in labore manuum. Ergo tunc debet cibare animam suam cum sacra scriptura et lege diuina: quam nemo debet ignorare: quia dicitur extra de regu. iij. lib. vi. Ignorantia facti non iuris excusat. Circa quod sciendum quod verbum diuinum et sacra scriptura est audienda septupliciter: scilicet Festinanter sine tardatione. Apparenter sine occultatione. Reuerenter sine derisione. Humiliter cum subiectione. Diligenter cum attentione. Obedienter cum operis exhibitione. Perseueranter sine cessatione. Primo est audienda sacra scriptura festinanter sine tardatione: dicente Jacobo in sua cano. capt. j. Sit omnis homo velox ad audiendum: tardus autem ad loquendum: quia a pueritia debet homo incipere audire

A verbum dei. Ideo dicitur Ecclesia. vi. Fui a iuuentute accipe doctrinam: et usque ad canos inuenies. Et si eam dilexeris audire sapiens eris. Exemplo Nicolai de toletina: de quo legitur quod in pueritia terebat limina ecclesiarum et que ibi audierat in armariolo pectoris sui abscondebatur. Ergo parentes debent filios suos docere ut visitet sermones. Non solum debet cito incipere in iuuentute: sed etiam debet tempestive venire in principio sermonis. Contra quod multi faciunt qui veniunt quando iam finitus est sermo: quia ante se ornent in capite cum crinibus et pepulis et sularibus preterit tempus sermonis: et sic negligunt diuinum verbum. Et si venerint mox et incontinenti recedunt. Contra illud quod dicitur de coese. dist. i. c. Sacerdote. ut supra patuit. Vel discurrunt de ecclesia ad ecclesiam. Secundo est audiendum apparenter sine occultatione. Non enim debetis ire ad cameras aut ad loca occulta et audire ibi verbum dei. Ideoque precipitur quod in aperto et publice debent predicare. ut in Math. x. dicit enim ibi Christus. Ad dico vobis in tenebris: dicite in lumine et predicate aperte. Et quod in aure auditis. i. priuatum. predicate super tecta et publice. Dicitur glo. ibi quod loquitur iuxta modum palestine: vbi solent in tectis residere que non sunt cacuminata sed equalia. Ideo dixit Christus. Ego palam locutus sum mundo et in occulto locutus sum nihil. Idem dicitur extra de heret. c. cii ex iniuncto. Quidam laici merito arguendi sunt: quod occulta conuenticula celebrant: officium predicationis sibi usurpant: sacerdotum simplicitate deludunt: et eorum consortium aspernant qui talibus non inherent. Deus enim qui est lux vera quod omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat: intantum odit opera tenebrarum ut apostolos suos in mundum vniuersum predicaturos euangelium omni creature missurus eis preceperit aperte dicens. Ad dico vobis in tenebris dicite in lumine: et quod in aure auditis: predicate super tecta. Hec ibi. Sunt ergo vitanda conuenticula occulta laicorum sed aperte et publice predicationes frequentande. Tertio est audienda reuerenter sine derisione. s. ut nullum predicantem apostoli

ce sedis auctore missum audire erubescat. ratio huius est: quod quod predicantem spernit: spernit eum qui misit eum. i. Christum. iuxta illud Lu. x. Qui vos audit me audit et qui vos spernit me spernit et qui me spernit spernit eum qui me misit. Hoc dicit Hugo in suo didascalon dicens. Prudens lector vel auditor omnia libenter legat: omnes libenter audiat. Non scripturam non personam non doctrinam cuiuscumque spernat. Sequitur. Ad quantum sciat sed quantum ignoret consideret. Ergo ab omnibus disce quod tu nescis. Dicitur Isido. quod delphini mirabiliter delectantur in auditu melodie. Ideo ad vocem symphonie: quam naute aliqui faciunt conueniunt: et saltant in aquis et letantur intus quod aliqui retia piscatorum ingrediuntur: et sic capiuntur. Non curant an seruus an dominus an diues et pauper sonum faciat. Ad hoc liter. Sic nos summe delectari debemus in auditu melodie sacre scripture: que aliquando grauius sonat de penis inferni: aliquando alte de gaudijs paradisi. Nec persona est despicienda aut subsannanda: quia hanc melodiam predicationis non facit predicator: sed spiritus sanctus. iuxta illud Math. x. Non enim vos estis qui loquimini: sed spiritus patris qui loquitur in vobis. Sed hoc est contra multos qui ita sunt affectionati ad unam personam quod alios spernit: non attendentes quod aliqui meliora pocula bibuntur de vase testeo quam de aureo. Legitur enim de beata Tecla quod libentius audiuit paulum quam barnabam: utrumque tamen audiuit. Quarto debemus audire verbum dei humiliter cum subiectione ut nullum docentem de deo vel de salute anime habere parui pendat: dato etiam quod prius audierit vel melius sciuerit. vnde Lihyso. Eadem audire etiam scientibus predest. Aliam rationem ponit Gale. lib. viij. dicens. Plus prodest homini docentem audire quam in libris studere: quia vehementior fit impressio in mentibus audientium ex visu doctoris et auditu quam ex studio in libro. Aliam rationem ponit Hieronymus in prologo bible dicens. Nescio quid latentis energie viue vocis actus habet etc. Exim habemus de sancto Antonio. de quo legitur quod semel audiuit in quadam predicatione illud verbum euangelij Math. xix. Vade et vende omnia que habes et da

Preceptum Quartum

E paupib⁹ z veni sequere me. Ille reputans illud verbum ad se fore dictū: statim ad deum cōuersus fuit. Licet forte p̄us illud verbū audiuit aut legit: tñ non tm̄ eum mouit. Simile legit de b. Nicolao de torentino q̄ dum adhuc secularis esset audiuit ab vno fratre n̄ri ordinis illud verbum. s. Joān. ij. Nolite diligere mūdū neq; ea que in mundo sunt. Illud cordi suo ita fuit impressum q̄ statim incepit ingredi religionē: z sermōe finito mox fratrem adiit. Ergo nullus contemnat simpliciū fratrum sermōne: q; in simplicitate sermonū est frequenter salus z vita aīaz. iuxta illud Sap. j. In simplicitate cordis querite illum. Exēpluz p̄tz in aplis ch̄ri: q̄ quāuis nō fuerūt phi aut rhetores sed rustici z piscatores: tñ cōstituti sunt super populum dei tanq̄ magri z doctores. Refert Grego. in lib. dial. de q̄dā viro probabilis vite: q̄ tāto amore scripturarum ardebat: vt eis continuū studium impēderet. Cumq; p̄ multos dies crescēte sciētia cresceret desideriu: cepit tādē sapiētia elat⁹ imprudēter sp̄ietis simpliciōibus scripturis pfunda z obscura rimari: sic q̄ incidit in errozes: sed miseratione diuina per reuelationē diuinā est admonitus: ne amplius harū scripturarū studijs incūberet: sed sanctorū patrū vitā z mores legeret: z sic ad pristinū statuz est reduct⁹. Ideo admonet nos Ap̄tus ad Hēbre. xii. dicēs. Fratres doctrinis varijs z peregrinis nolite abduci. Legimus de sancto Hiero. q̄ fuit flagellatus: eo q̄ legeret euz delectatione libros gentiliū z c̄. Quinto verbum dei est diligenter audiendū cū attētionē. In cuius figurā dñs dixit ad Ezech. iij. Comede volumen z c̄. Sup̄ quo dicit glosa. Volumen est sacra scriptura: quam tunc hō comedit qñ legendo vel audiendo eam in archa memorię recōdit: ne per negligentiam de corde pereat. Ad hoc hortat̄ quemlibet nostrz spūs sanctus. Prouerbio. iij. dicens. Fili mi ne obliuiscaris legis mee: z precepta mea custodiat cor tuū. Longitudinē em̄ dieruz z annos vite z pacem apponent tibi. Sed heu multi sunt qui valde negligenter audiunt sacra scripturam. Dicunt em̄: sufficit nobis audire missam: de predicatione non

est curādū. Contra quos Joān. viij. dicit. Qui ex deo ē z c̄, sed tales ex deo nō sunt ergo v̄ba dei nō audiūt. Et si audiūt: hoc faciunt cū magno tedio. Contra quos dicitur. j. q. j. ca. interrogo. vbi dicit Aug. Interrogo vos fratres z sorozes: dicite mihi quid vobis plus esse videat̄ corpus ch̄ri: an verbū ch̄ri? Si vultis vere respōdere: hoc dicere debetis q̄ nō sit minus verbū dei q̄ corpus ch̄ri. Sup̄ q̄ dicit Arch̄b. in Rosario. Non em̄ minus prodest nobis predicationē q̄ corpus ch̄ri. Arch̄b. de cōse. di. j. quādo aut. Quia p̄ predicationē dimittuntur mortalia: z ita etiam videat̄ plus prodesse. Nam licet p̄dicatio sit corpe ch̄ri minor dignitate: eā tñ sumentib⁹ est mai⁹ efficiendū p̄tate verbū dei. i. p̄dicatio q̄ est qñq; causa correptionis z emēdationis: z ita p̄ p̄ns remissionis. Frāgit em̄ corda n̄ra p̄ timorem. Hiero. xii. Nonne verba mea q̄si ignis ardēs z q̄si malle⁹ cōterēs petras. Itē cōterit p̄ dolorē. vñ ps̄. Cor z̄trituū z humiliatū de⁹ non despiciēs. Itē liq̄facit per amorem. Cañ. v. Ania mea liq̄facta est: vt dilectus meus locut⁹ est. Itē ps̄. Factū est cor meū tanq̄ cera liquecēs. Itē viuificat. ad Hebr̄eos. iij. Auius est em̄ sermo dei z c̄. hec Arch̄b. Ideo dicit Aug. vbi supra in ca. in terrogo. Ideo quāta sollicitudine obseruamus: qñ corpus ch̄ri nobis ministratur: vt nihil ex ipso de manibus n̄ris in terram cadat: tāta sollicitudine obseruemus ne verbum dei q̄ nobis erogat̄: dū aliud aut cogitam⁹ aut loq̄mur de corde puro pereat: q; non minus reus erit qui verbū dei negligēter audierit: q̄ ille qui corp⁹ ch̄ri sua negligentia in terraz cadere permiserit. Hec Aug. Dicit Joānes de mandauilla in tractatu de descriptione terre sc̄te. q̄ saraceni videntes l̄as soldani: genuflectūt se ante eas z adorant eas: ac portantib⁹ oēm humanitatem quā possunt ostendūt. Sic nos debem⁹ reuerēter l̄as oipotētis dei nobis missas suscipere: z eis cū omni p̄optitudine obedire. Sed multi non curant audire neq; obedire. Contra q̄s loquit̄ Aug⁹. in tractatu de arborē interdicti dicens. Imperatoris sacra. i. decreta nemo sine piculo sui sanguis cōtēnit: sed om̄es sustinēt cū tre-

A more et ueneratione: et adorant uilissimam cartulam atramento scriptam: et uelut diuinos apices adorant: sed cum scripture diuine leguntur: uerba dei sonant: ipse dominus quod amodo presens presentibus loquitur et non auditur: aut fastidiose homines audiunt: aut quod peius est fabulis vacant. Imperator lege positus de cartula loquitur et timetur: et quasi presens in illa carta adoratur. Testimonium domini cuius recitatur ab aliis quibus contentus. Ipse propheta clamant: apostoli predicant et euangelia loquuntur per seipsum hominibus fabulantur et non audiunt. hec Augustinus. Sexto scriptura diuina est audienda obedienter cum operis exhibitione. ut scilicet uerba que audit ope adimpleat. Iohannes de Iacobo. i. c. Frater esto te factoris tibi: non auditores tui fallentes uoluntates tuas. Iohannes sequitur. Factor operis hic in facto suo beatus erit. Nam frustra audiuntur et memoria custodiuntur: si non ope adimplentur. Iohannes de Mathia. vii. Non omnes qui dicunt mihi domine domine non intrabunt in regnum celorum: sed qui facit uoluntates patris mei. An apostolus. Non enim auditores legis: sed factores iustificabuntur. Ideo damnabunt nos sarraceni: quia legem quam accepimus a christo: non obseruamus. Sumus ergo peiores illis: quia ipsi seruauit legem cum studio quam acceperunt a machometo eorum propheta: immo sumus peiores iudeis: qui potius intrent mortem: antequam uellent transgredi legem moysi. Cuius exemplum patet. i. Machabe. vii. de machabeis. qui ideo mortui sunt: quia noluerunt comedere carnes porcinas: quod est contra legem moysi. ut patet Leuit. xj. Septimo est ope adimplendum sine cessatione. scilicet perseuerando in bono opere. Quia qui perseuerauerit usque in finem: hic saluus erit. Marci. xxiii. Quas nobis concedat ille qui cum patre uiuit et c.

Explicit tertium preceptum.

Incipit preceptum quartum.

Honora patrem

tuum et matrem tuam: ut loquutus sis super terras: quam dominus deus tuus daturus est tibi. Exodi. xx. Dilectio hominis in duobus consistit scilicet dei et proximi. Ideo deus post precepta pri-

mo tabule: que pertinent ad dilectionem dei uoluit et posuit precepta secunde tabule: que ordinant hominem ad dilectionem proximi. Inter proximos etiam sunt nobis parentes propinquiores. Ergo primo ponitur preceptum de honoratione parentum. Et hoc conueniens est: quia dicit magister sententia. li. iij. dis. xxxvij. Sicut primum preceptum prime tabule respicit patrem in diuinis: sic primum preceptum secunde tabule respicit carnalem patrem. Quia sicut ille est principium creationis: sic iste est principium generationis. Conueniens est ergo propter duo. Primo ex ordine nature. Nam natura primo naturaliter agit in sibi propinqua dispositione que in remota: ut ignis naturaliter calefacit partem aeris sibi propinquam magis quam remotam. Cum ergo natura filiorum propinquior sit nature parentum quam aliorum: quia est orta et deriuata ab eis naturaliter: et recte per se inclinatur ut citius subueniat et agat in naturam parentum quam aliorum. An dicit Basilius quod ciconie naturali instinctu cum uident parentes confectos senectute: in uolatu supportant eos et in pluuibus calefaciunt: et alimmenta eis procurant. Ista ratio tangit per spiritum sanctum. Ecclesi. vii. ubi dicitur. Honora patrem tuum: et gemitus matris tue ne obliuiscaris. Memeto quoniam nisi per illos non fuisses. Iohannes retribuas illis quoniam et illi tibi. Secunda ratio est quod haec charitas debet esse ordinata. iuxta illud Ceteri. ij. Ordinauit in me charitates. Super quo uerbo dicit Ambrosius. quod omnes proximos ex charitate debemus diligere: non solum uerbo uel lingua: sed opere et ueritate. Ergo in tali dilectione ordo est seruandus: ut primo deus: secundo parentes: tertio domesticos: quarto omnes alios. Ideo dicit apostolus. i. ad Thimo. v. Si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet fidei negauit: et est infidelis deterior. Quam regulam christus cum suam matris curam habere non potuit: relinquens mundum et uadens ad patrem: Iohanni euangeliste eam cure commisit. Ergo honorare parentes est dominum preceptum secunde tabule. Et hoc christus dixit. Honora patrem tuum et matrem tuam: ut longeuus sis super terram quam dominus deus daturus est tibi. In hoc precepto quatuor ponit. Primo actus. ubi. Honora. Secundo obiectum